

Donornier voor complexe ontvanger

Vrijwillige ruil verhoogt kans op match

Wil een levende donor een nier afstaan aan een patiënt? Mooi natuurlijk, maar soms is het beter dat het orgaan naar iemand anders gaat, naar een persoon die 'moeilijk te transplanteren' is. De oorspronkelijke donor van deze tweede patiënt geeft dan vanzelfsprekend in ruil zijn nier aan de patiënt uit het eerste koppel. Acht koppels op de polikliniek Nefrologie van het Erasmus MC hebben al gekozen voor dit 'vrijwillige cross-over traject'.

Het levend nierdonatie/transplantatieprogramma is in Nederland een groot succes. Niet alleen bloedverwanten van de patiënt melden zich bij leven aan als nierdonor, ook echtgenoten, vrienden, collega's, kennissen en zelfs volslagen onbekenden. Om te doneren hoeft je namelijk geen bloedverwant meer te zijn van de patiënt.

Een transplantatie met een nier van een levende donor is van betere kwaliteit: zo'n nier blijft langer goed functioneren. Bovendien kan de transplantatie, als een levende donor is gevonden, reeds plaatsvinden voordat de patiënt moet gaan dialyseren of buikspoelen.

Niet iedere patiënt heeft echter direct een passende levende donor. Door zwangenschap,

eerdere transplantaties en bloedtransfusies kunnen nierpatiënten antistoffen hebben opgebouwd tegen hun donor. Daarnaast kunnen de bloedgroep en/of weefsels niet-passend zijn. Een in medisch opzicht geschikte donor kan dan toch niet aan zijn beoogde ontvanger doneren.

Opties

Een oplossing voor dit probleem is het landelijk cross-over programma. Vier keer per jaar melden de transplantatiecoördinatoren uit de Nederlandse niertransplantatiecentra alle niet *matchende* koppels aan bij de Nederlandse Transplantatie Stichting (NTS). Een computerprogramma van de NTS kijkt of de te donoren

nier van het ene koppel van patiënt en donor kan worden geruild met die van het andere koppel. Voor de helft van deze koppels wordt in dit traject alsnog een oplossing gevonden.

Afweersysteem

Ook kunnen donoren en ontvangers met niet-passende bloedgroepen en weefsels tegenwoordig toch aan elkaar worden gekoppeld. Het afweersysteem en het bloed van de ontvanger worden dermate behandeld, dat de antistoffen die de ontvanger aanmaakt tegen de bloedgroep of het weefsel van de donor, vlak voor de transplantatie uit het bloed worden gefilterd. Daarna krijgt de ontvanger medicatie die het afweersysteem onderdrukt.

Willem Schippers gaf een nier ...

... en kreeg een betere terug voor zijn Liesbeth

Liesbeth Schippers (56) had vorig jaar oktober voor de derde keer een niertransplantatie nodig. De nier die zij in 2003 van haar moeder kreeg, stopte met functioneren nadat ze griep had gekregen. Haar man Willem (55) stond als donor voor haar klaar, maar die 'match' was niet optimaal.

Toen de vraag kwam of zij misschien aan het vrijwillige cross-over programma wilden meewerken, hoefde Liesbeth niet lang na te denken. "Ik ben heel praktisch ingesteld. Er zou een betere match voor mij worden gezocht, én wij zouden er een andere patiënt mee helpen. Waarom zouden we dat níet willen?" Willem had wel wat bedenkingen. "Natuurlijk doneer je een nier aan je partner of je kind. Maar dat mijn nier naar een onbekende ging, vond ik best moeilijk om rond te krijgen in mijn hoofd. Ik ben een gezond mens en loop met

zo'n operatie toch een zeker risico. Ik heb toegestemd omdat Liesbeth er beter van zou worden. Dat ik er iemand anders mee heb geholpen, is een bijkomstigheid. Maar wel een mooie."

Sporen

Het echtpaar Schippers knapte snel op na de transplantatie. Liesbeth: "Mijn lichaam is niet meer in zo'n goede staat. Ik heb het afgelopen jaar moeten wisselen van schildkliermedicijn én ik moest een half jaar aan de prednison om te voorkomen dat de nier werd afgestoten. Dat heeft zijn sporen nagelaten."

Willem: "Ik had kort voor de operatie een ontsteking aan mijn kies gehad. De pijn die ik had van de nierdonatie valt in het niet bij de pijn die ik had van die kies. Ik vind mezelf nog wel wat moe, maar dat komt misschien omdat ik zo snel na de ingreep weer aan het werk ben gegaan."

of je deze mogelijkheid onder de aandacht mag brengen van koppels waarvan de donor rechtstreeks aan zijn ontvanger kan doneren. Door de vraag te stellen, zet je mensen onder druk, vinden sommigen. Mensen zouden misschien geen 'nee' durven zeggen. Anderzijds, vinden anderen: als je deze koppels niet op deze optie wijst, ontnem je iemand de mogelijkheid zelf een keuze te maken. Mensen zouden teleurgesteld kunnen zijn als hen de kans wordt ontnomen om iets goeds te doen voor een ander. "Als je de vraag open stelt, en je zegt erbij dat hun antwoord, wat dit antwoord ook is, wordt gerespecteerd, valt het wel mee met die druk", meent Marry de Klerk, in het Erasmus MC coördinator Donatie bij Leven. Of koppels echt druk ervaren gaat ze samen met nefroloog Jacqueline van de Wetering en psycholoog Emma Massey onderzoeken. Een anonieme vragenlijst moet hier meer duidelijkheid over geven.

Lotgenoten

De Klerk treft in elk geval geregeld mensen die zeggen: het kan me eigenlijk niet schelen

aan wie ik mijn nier geef, als mijn dierbare ook maar een nieuwe nier krijgt. "Koppels met zo'n instelling helpen niet alleen zichzelf, maar ook een koppel dat anders tot in lengte van dagen op een wachtlijst zou blijven staan. Als lotgenoot beseffen deze koppels heel goed wat het is om met een levensbedreigende nierziekte te moeten leven."

De Klerk bespreekt de mogelijkheid daarom met elk koppel dat bij de nefroloog op het spreekuur komt. Zij geeft op dat moment een totaal overzicht van alle levende donatie/transplantatieprogramma's, waarbij ook het vrijwillige cross-over traject aan bod komt. Dit gesprek vindt plaats op het moment dat een nierpatiënt op consult komt met één of meerdere donoren, dus nog voordat duidelijk is of de donoren geschikt zijn om een nier af te staan. "We onderzoeken nog op welke wijze we het vrijwillig cross-over programma het best kunnen opzetten. Dit gebeurt met behulp van donoren en ontvangers. Zij zijn immers de ervaringsdeskundigen."

Voor een groep nierpatiënten met een heel ingewikkelde cocktail antistoffen zijn alle eerder genoemde mogelijkheden geen optie. Het vrijwillige cross-overprogramma kan voor hen de poule van potentiële donoren iets groter maken. Een koppel waarbij de donor wel rechtstreeks aan zijn beoogde ontvanger kan geven, gaat in dit programma een moeilijk te transplanteerbare patiënt helpen, in ruil voor een passende nier van de donor van de moeilijk te transplanteerbare patiënt.

Ethisch aspect

Binnen de beroepsgroep van nefrologen (artsen gespecialiseerd in nierziekten) en transplantatiecoördinatoren wordt gediscussieerd